DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

SUPERSTITIO NE MEDICA,

Quam,
PROPITIO NUMINE DIVINO
GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,
PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI

POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO AULICO, MEDICINÆ ET PHILOSOPHIÆ NATURALIS PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ACADEM. CÆSAR. NAT. CURIOS. COLLEGA,
FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTATISSIMO,
PATRONO PRÆCEPTORE AC PROMOTORE SUO CUM HONORIS CULTU PROSEQVENDO,

PRO GRADU DOCTORIS

SUMMISQUE IN ARTE MEDICA HONORIBUS, INSIGNIBUS AC PRIVILEGIIS MORE MAJORUM SOLENNI OBTINENDIS,
HORIS ANTE- ET POMERIDIANIS.
D. OCTOBRIS MDCCXX.
PUBLICÆ VENTILATIONI SUBMITTET,

DAVID GODOFRED. KLETSCHKE
ZÜLLICHIO - SILES.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis IOANNI CHRISTIANI HENDELII, Acad. Typogr.

PROOEMIUM.

MEdicæ artis laudes & merita deſcribentes ac commendantes inter alia argumenta atque momenta polymathiam illius declamare & celebrare ſciunt, quod videlicet omnes ferme reliquas ſcientias & artes quoad fundamenta ſua comprehendat, imo complecti debeat: quare *Valeſius in declamatione pro laude medicinæ medicum perfectum ex omni doctrinarum Encyclopædia conſtare poſſe* aſſerit; *conſ. Juſt. Verpius Haganus in orat. an in medicina varia cognitio requiratur:* quam conſiderationem fuſius *Caſp. Rejes Qv. Juc. Camp. Elyſ. qv. 2.* perpendit & inter alios *Iſidorum & Eraſmum* allegat, qui profitentur *Medicinam ſcientiam eſſe non unam aut alteram*, *ſed omnium conſortio conſummatam:* cum quibus conſentit *Porphirius*, qui in honorem Medicinæ diſſerit: *hæc eſt ars cui ſeſe omnis pariter ſapientia debet* & quibus ſuum ſuffragium addit *Tiraquellus n. 73.* quando dicit *medicinam*

ex omnium artium cognitione constare: quare ipsi artis medicæ primi & principes Præsules & Coryphæi Diis suis honorem tribuerunt, quod ipsi medicinam invenerint & mortalibus communicaverint, proinde illos Diis similes futuros judicarunt, qui in hac arte bene versati sunt, quibus ipsis animadversionibus implicite indicarunt, quod in studio medico omnes vires humanæ concentratæ sint, hinc in eodem plus quam humanum quid valere, declararunt: quemadmodum enim Medicina immediate ab ipso Deo quoad fundamenta sua pendet, ita omnis Medicus bonus Theologus esse, opera Dei manifestare, explicare, imitari & venerari, quid quod gratiam & benedictionem Dei sibi conciliare debet, quia Medicinæ author, protector & Sator est Deus: porro Medicina suum cuique exacte tribuere, omnem iniquitatem, quæ rempublicam & œconomiam vitalem turbare & evertere conatur, abigere & expellere, ordinem naturæ tueri, justos ac salutares processus & successus motuum vitalium conservare & defendere, adeoque justitiam in omnibus suis actionibus exercere debet: subinde etiam convenit in medicina omnia secundum rectam rationem administrare, juste concludere, exacte comparare, bene definire, rite distinguere, apte connectere & juxta Hippocratis monitum à ratione non discedere: multum etiam interest, quo Medicus morali philosophiæ studeat, quare *Galenus II. Epid. Sect. 5. text. 1.* & ex eodem *Valesius* confitentur, quod *Philosophia morum sit pars Medicinæ* & ut *Plato in Cratilo* eloquitur: *munus medici est corporis animique puritatem servare:* & quidni studium physicum pro

medico

medico absolute necessarium vulgo reputetur! dum ad studium medicinæ notitia corporis humani & singulorum illorum subjectorum naturalium, quibuscum illius integritas adjuvari potest, refertur, ita ut partim illorum elementa, partim vires & relationes erga se invicem debite explorentur: hinc pro necessitate, utilitate & authoritate philosophiæ naturalis pro medicina pervulgata illa *Hippocratis* oracula & testimonia allegari solent: *conare ut physicus evadas; ubi desinit physicus, ibi incipit medicus:* hæc consideratio licet cum eximio rationum & demonstrationum apparatu confirmari & pro peculiari themate reservari possit, brevibus tamen indicatum fuit, quod *Seneca 5. controvers. aphor. 1.* de arte medica elocutus est: *medicinam*, inquit, *relinquo, multum laboris, multum vigiliarum:* Ast quo magis amplus est campus, per quem ratio & experientia medica decurrit, eo plus vero vicissim prudentiæ requiritur, ne tantæ dignitatis, utilitatis, necessitatis & authoritatis ars tot erroribus, vitiis & criminibus dehonestetur & obscuretur: & quis condigne sane multitudinem errorum in medicina occurrentium enarrare atroque carbone depingere poterit? imo quo numerosiores sunt scientiæ & artes cum quibus medicina commercium habet, eo major circumspectio est observanda, ut suum cuique tribuat ars medica, neve ob multitudinem considerationum in perniciosam confusionem & veritatum corruptionem ruat: & cum *Beroaldus in enarrat. quæst. Tuscul.* adeo magnifice medicinam extollat, dicens: *quis nescit medicinam ad omnes totius civitatis ordines, ad omnem sexum, ad omnem ætatem pertinere, cum summatibus, infi-*

matibus, viris, fœminis, ſenibus, pueris ægrotare contingat, cum omnes ab hac utilitatem petant indiſcriminatim, meritoque dici poteſt, medicinam rem communem terrarum eſſe. &c. ita maximo ſtudio anniti decet, quo tam celebris ars ab omni nævo, macula & vituperio repurgetur & liberetur: quid vero magis Medicinæ florem, honorem & ſplendorem contaminat, quam fœda ſuperſtitio, quæ undique illam premit & affligit: quare *Langius in præfat. Epiſt. medic.* ingemiſcit: *ſalutare ſummi Dei donum medicinam anus vatidica, ſycophanta & agyrta ſuis impoſturis, arte magica & Idololatria ſuperſtitionibus ac incantamentis profanat & conſpurcat:* & cum ſuperſtitiones non modo vilioris & ignobilioris ſortis homines occupent, ſed ſubinde alia ingenia hac labe laborent, hinc nobiſcum conſtituimus præſenti Inaugurali diſſertatione breviſſimis & quoad principales quasdam circumſtantias SUPERSTITIONEM MEDICAM annotare & indicare: Faxit DEUS ut Medicina ab hoc vitio liberetur & propoſitum noſtrum bene cedat.

§. I.

Uperſtitionem Medicam brevi delineatione exponentes, neceſſe eſſe ducimus, quo mox in limine præſentis tractationis ſignificemus, quid hoc titulo denotare placeat: haud vero fuſius ex *Servio, Seneca, Cicerone, Lucretio, Lactantio, Gisberto, Voetio, Voſſio* etymologiam & *antiquitus* receptam adeoque inter *grammaticos* & *philologos* agitari ſolitam acceptionem repetere & allegare. Sed *noſtram* mentem circa

ſuper-

superstitionis indolem sine ambagibus explicare lubet: est vero *superstitio* falsa aut erronea opinio atque *existimatio* de diversis subjectis *naturalibus* vel realibus vel fictis & imaginariis, quoad *vires*, *usus* & *utilitates*, qua communiter *divina* quædam potestas tacite, ast cum aliqua *profanatione* colitur & frustra accusatur; hinc *superstitio* audit, qua cum aliquid *creditur*, quod adhuc *superstat*, i. e. quod *supra ordinarias* & evidentes vires aut supra *probatas* & *exploratas* facultates alicujus subjecti stat, hinc *superflua fides* & fiducia superstitio est: pro hujus *adumbratione* & coloratione utplurimum superstitio *Deum* in subsidium vocat, quando Deo *plus* attribuitur, ac ipse tum *operibus* tum *verbo* sese *notum fecit*, eapropter superstitiosi *speciem* præ se ferunt, ac si semper *circa Deum* versentur, ac si in omnibus & *minutissimis* Dei *gloriam* prosequantur, sed eo ipso *excedunt* & *veram* gloriam Dei *contaminant*, quando almo Creatori *talia imputant*, quæ ab eodem *minime* profluunt ac dependent: hinc *superstitiosus* à *gallis* dicitur *Bigot*, quod annotante *Martinio* circa notionem superstitio idem est ac bey GOtt sive bie GOtt, quasi superstitiosi *deo plus adhærere* videantur ac alii: à *germanis* vocatur Aberglaube, quasi *aberrans* fides abglauben: vel quasi id, quod superstitio tractat, sit *supra fidem*, videlicet *veram*, Uberglaube fides *altius* scandens, quam oportet: inde est cur superstitiosi *egregiam* quasi *speciem religionis* & cultus divini præ se ferant & *opiniones* suas cum patrocinio & *authoritate Dei* exornare contendant, licet talis superstitio haud difficulter & operose *Idololatriæ* speciebus accenseri queat, quando videlicet in & sub *fictis* qualitatibus Deus *colitur*, aut ex certis *opinionibus*, quarum fundamentum *perperam* Deo imputatur illius *sapientia*, *clementia*, *omnipotentia* &c. deprædicatur: idem in *antiquissimis* temporibus contigit, ut *nomen* Dei per deprædicationes certarum *potestatum* divinarum magis *profanatum*, quam *pio* cultu celebratum fuerit; cujus considerationis mentio occurrit in *Illustris Stahlii opuscul. phys. chym. med. p. 700. seqq.* ita mirum esse haud potest, cur inter *posteros* similis *divini* nominis *profanatio*, *falsa* provocatio & *fictarum* qualitatum declamatio adhuc vigeat:

ecquid

ecquid enim ex ejusmodi *superstitioso* cultu divino aliud evenerit, quam talis ἄγνωστος Θεὸς, qualem superstitiosi Athenienses adorabant, de quibus *Acta Apost. cap. 17. v. 21.* dicunt: *Athenienses omnes & illi qui veniebant illuc peregrini, de nulla alia re solliciti erant, nisi ad dicendum & audiendum aliquid novi: v. 22. & cum staret Paulus in areopago dixit, viri Athenienses video ego vos quod in omnibus excellitis in religione dæmonum*; aut *conspicio vos quasi religiosiores*, juxta versionem & interpretationem *Junii & Tremellii, detineri nimio atque perverso timore deorum vestrorum*; qualis *perversus* deorum timor antiquis *superstitionem* efficiebat: inde innotuit versio B. Lutheri: Ihr Männer von Athen ich sehe euch/ daß ihr in allen Stücken allzu abergläubig seyd: & hæc est δεισιδαιμονία metus & perversus Deorum cultus.

§. II.

Et ita nunc facile liquebit, quid per *Superstitionem Medicam* intellectum habere velimus, dum videlicet *divina* & celebris hæc ars similibus *nævis* laborat, ut in eadem diversa sentiantur, statuantur & supponantur, quæ *vano* quodam zelo atque *religioso cæco* rigore sine ullo *solido* fundamento & sapientiæ & omnipotentiæ *divinæ* imputantur, in quo conatu *nonnullæ* hypotheses & sententiæ medicæ, quæ interdum ingeniosum & *præmaturum* rationis humanæ fœtum constituunt, *protectionem, patrocinium* & *præsidium suum* quærunt: placet itaque *nonnulla* specimina producere *talium* superstitionum, quæ in *foro medico* passim vigent & occurrunt, ut inde comprehendamus quænam *Deo* & quæ *rationi* humanæ tribuenda sint: neque quidem adeo facile ejusmodi asserta tam *sacræ arti* damnum quoddam afferrent, si eadem non tam *rigorose veritatibus* medicis accenserentur, sed *superstitionum* & opinionum humanarum classi relinquerentur, ast cum tales *superstitiones* cum pelle & splendore *veritatis* superbiant, vix mirum esse debet, cur tantis fatis ac *confusionibus* submittatur *Medicina*: Neque nobis animus est *præsenti* labore *superstitiosas curationes* medicas ex proposito commemorare, qui labor si pro merito expendendus & deducendus esset, peculiare opus constitueret, neque

que in talem opellam comprehendi posset; unde *cursoria* quasi
pensitatione *nonnullæ eminentes* superstitiones indicari debent: &
licet *Medicina* proximè *à Deo* originem suam habeat, attamen vix
tam *sacra* hæc est ars, quin eandem *copiosissimæ* superstitiones con-
taminent: & heu! quot non *genera*, *species*, *nationes*, *ætates*, *sexus*,
sortes, *conditiones* hominum medicinam tanquam *mercenariam*
rem tractant! & quantæ inde non *accumulabuntur* superstitio-
nes: hinc simplex opilio, superstitiosa anus, fraudulentus a-
gyrta varias opiniones, persuasiones, observationes, ima-
ginationes & traditiones declamat & propagat: neque tantum
hujus sortis homines *tantis* erroribus patrocinantur, sed & scio-
li & *emunctæ* naris homines sub diversa *sapientiæ* larva ad varias
superstitiones viam monstrant & aperiunt: inde proh dolor con-
tigit, ut plurimarum fermè *superstitionum* fundamenta in Me-
dicina *applicata*, confirmata & *propagata* deprehendantur: &
quemadmodum quædam superstitio crassa, alia vicissim *subti-
lis* est, ita sane *prudentia* opus est, ne sub *vulgatis* opinionibus
in *optima* hominum ingenia ejusmodi *subtiliores* superstitiones
insinuentur & inspergantur, quare non modo fœda talis *su-
perstitio* in corrumpendis hominum animis *pro se* militat, sed
& vana illa *credulitas* sororias fidasque manus eidem sub-
ministrat.

§. III.

Quo itaque ipsam rem tractemus proximum nunc e-
rit, ut *aliquot* specimina *talium* superstitionum producamus,
quæ in foro *medico* enutriri & propagari solent: placet vero
pro meliori ordine nonnullas superstitiones quæ in Medici-
na *theoretica* occurrunt, allegare, deinde alias etiam anno-
tare, quæ ad Medicinam *Practicam* spectant: In *Theoria* Me-
dica sane *principalissima* & cardinalis est superstitio, quando
pro *tutela* variarum sententiarum, admodum *suspectarum* &
male *cohærentium*, subito ad *potestatem Creatoris* provocatur,
indeque *concluditur* quia Deus *potuit* hoc vel illud ordinare,
disponere, efficere, producere, qualificare &c. *ergo* ipsa res se
ita habet, prout præsumitur, *præfiguratur*, traditur, concipitur

B   & fin-

& fingitur; inde *præcox* invaluit & increbuit *conclusio* à *posse* ad *esse*: & si quis de veritate & certitudine talium hypothesium dubitaverit, mox superstitiosa irruit *oblocutio*, ecquis *dubitet!* nonne Deus hoc aut illud efficere potuit! *itane manus dei omnipotentis sive Jehovæ curta est Numeri XI. v. 23. an angustatus esset Spiritus Jehovæ Micha II. v. 7.* exinde vero eminet illud præcipitatum & *superstitiosum* refugium ad Deum, quando *falsæ* persuasiones mox cum *omnipotentia* dei confunduntur; dum nullus sane dubitare poterit, quod non Jehova omnia efficere *valuerit: de eo* tantum disceptatur, *an* etiam omne *id*, quod deus *potuit*, etiam *actu* præstiterit: & hac superstitione multæ *theoriæ* medicæ, harumque *refugia* nituntur, quare præsentem considerationem instar *normæ* producere placuit, secundum quam ejusmodi *colorationes* sententiarum medicarum examinari possunt: neque quidem ita confestim *specialissima* talia theoremata medica allegare lubet, in quorum *patrocinium* hæc provocatio ad *omnipotentiam divinam* adhibetur, cum in *sequentibus* animadversionibus ejusmodi sententiæ medicæ paulo clarius idem affirmabunt, quam *ludicre* sæpe hæc *divina* potestas accusetur, quo valet *Psalm. 50. v. 16. improbo autem dicit Deus: quid tua ut enarres decreta mea & assumas fœdus meum in ore tuo:* ejusdem census ac valoris est, quando in *causa falsa sapientia Dei* declamatur; qualis *abusiva* qualitatum *divinarum veneratio* admodum fugienda est, dum satis sæpe in ejusmodi opinionibus, *imaginationibra* & traditionibus aut suppositis qualitatibus sese divina sapientia non prodidit; ita v. g. *superstitiosa veneratio omnipotentiæ* & *sapientiæ divina* est, quando certis *remediis* vis & *energia* illa inesse creditur, qua hunc vel alium morbum *curare* queant, quoniam medicamenta quidem *certam* efficaciam habent, quod vero *Deus* ipsis *tales* vires concesserit, quibus *per se* morbos *subjugare* possint, veritati omnino repugnat; inde tamen contingit, ut frequentius in *inversa* & *perversa* causa, nec non in *confuso* ordine adeoque *superstitiose* Deus colatur, *nam Deus est Spiritus, & qui adorant eum, oportet ut Spiritu & veritate adorent, Joh. 4. v. 24.*

§. IV.

§. IV.

Adhuc *crassius* in superstitione medica hærent, qui non modo à *possibili* argumentantur, sed qui mox *præcoci* animo ad *voluntatem* Dei confugiunt & cum *majori* rigore adstruunt, *Deum* hoc vel illud *voluisse*, quod nonnulli *fingunt* atque *supponunt*, iterumque suas *opiniones* cum *præsidio authoritatis divinæ* præmuniunt: etenim quando *vires* & *facultates* quædam in aliquo subjecto *difficulter* demonstrari, concipi & explicari possunt, tunc passim *pervulgatum* illud *asylum* innotuit, *Deus ita voluit*, ubi interdum ita *temere Deo talia* imputantur, quæ *nullo modo* demonstrari possunt, quod Deus *illa ita esse* voluerit: v. g. si quis *ambigit*, an *materiæ* habeant vires *motrices?* mox resonat illud *Deus ita voluit!* si quis dubitat, an subjectis *corporeis* concredita sit facultas *sentiendi?* mox excipit exclamatio, *Deus ita voluit!* si quis negat quod *Spiritus* cum facultate *movendi* præditi sint, quod tam exactum *influxum* in partes servent &c. mox regerit ratio, *Deus ita voluit;* missis pluribus similibus speciminibus sententiarum tam *physicarum*, quæ ad *theoriam* medicam applicari solent, quam pressius *medicarum*, ex quibus nonnulla in sequentibus speciali cura annotabuntur: quidni vero *superstitionibus* medicis annumerari debeat, si tales *opiniones* sub pallio *veritatis* cum præsidio voluntatis *divinæ* superbiunt, nam Deum *talia voluisse* citius *ore* enunciatur, quam *solide* demonstratur; hinc evenit, ut qui *de eo dubitare* veretur, an etiam Deus talia voluerit, *cæco* quodam affectu illam exclamationem, quod Deus hæc voluerit, *credat*, adeoque *plus* credat, quam quod *veritati* respondet & dum *superflua* credit, *superstitionem medicam* committit; quod vero Deus *non omnia* illa *voluerit*, quæ vulgo illius voluntati *imputantur*, diversa momenta comprobant: Deus enim amat *ordinem:* nunc enim è *communi* hac hypothesi varia *Deo* adscribuntur, quæ ordinem *violant*, quæve propterea *minime* voluntati divinæ adjudicari possunt: deinde hæc hypothesis, prout ex *communi* illius usu judicare licet, illis *refugiis* annumeranda est, quando *aliæ solidæ* rationes & *demonstrationes* deficiunt, ut ita sæpissime *præceps*

saltus ad *voluntatem divinam* instituatur, ex qua circumstantia proinde hæc sententia satis suspecta minusque ingenua est: porro communiter *nullæ parallelæ* animadversiones occurrunt, quæ hanc sententiam, qua ita *ludicre* divina voluntas accusatur, *roborare* possunt: v. g. an *alibi* subjectis *corporeis* concessa sit *energia movendi*, ut exinde *conclusio* formari possit, ergo *spiritus* per *voluntatem dei* movere possunt: aut an de *aliis materiis* facultas *sensitiva* prædicari possit: & cum sine ullo *præjudicio* aut *hypothesi* tales facultates in subjectis *incorporeis* deprehendantur, ita ex nuda *superstitione* eædem qualitates in *alia* subjecta transferuntur: id quod hoc loco tanquam in aliquo exemplo proponere placuit, licet hujus considerationis plura exempla proferri & applicari queant.

§. V.

Superstitionibus Medicis porro annumeramus illam *vulgarem* opinionem & *traditionem* de certis & *determinatis figurarum* speciebus in diversis *corpusculis* partium *fluidarum*, ut & in diversis *porulis* partium *solidarum*: vix vero negamus, quod ejusmodi partes *omnino certas figuras* habeant, siquidem plane materiæ *primæ*, sive principia *elementaria*, quia *extensionem physicam* habent, etiam sine omni dubio cum certa *figura* prædita sunt, quæ tamen ita *exacte* & pro *certo* quoad *speciem* suam determinari minime facile & ubique potest: & licet interdum oculus *armatus* peculiares *figuras* in quibusdam partibus comprehendere possit, tamen hæc notitia *ultra suos limites* minime est extendenda, neque in hoc casu *phantasiæ* & imaginationi indulgendum est: haud enim *sufficit*, *quomodo* hoc aut aliud quisquam *concipere* & sibi imaginari *possit*, sed præstat rectius *veritati* studere: nam *phantasia* innumera sibi *præfigurare* potest, propterea vero illa imaginatio non *indubia* est: ita sane *falsa* est assertio, quod *omnia fluida* figuram *sphæricam* habeant, quoniam corpora *rotunda mobiliora* existunt, hinc à *crassis* corporibus confestim *argumentatio* ad *subtilia* instituitur: quasi vero ipsa *subtilitas* corporum *qualitercunque* figuratorum non *æque facilè* mobilitatem adjuvet, ut corpora triangula-

gularia, quadrangularia, cubica, modo *subtilia* sint, simili
agilitate gaudeant; ita etiam evenit, ut *sufficiens* motus corpo-
ra *cujusque* figuræ *rapidissimè* actuet, ut *aquæ* & *olei* instar flu-
ant: quis v. g. *regulo antimonii* adscribat figuram *rotundam* &
tamen ipse sub applicatione *potentioris* motus in *aqueam* flui-
ditatem converti potest: & licet juxta hypothesin *aqua sphæ-
ricam* figuram possidere debeat, quis & quomodo quæso
hanc figuram aquæ *aufert*, quando in *glaciem* convertitur?
quando itaque nonnulli tam *exquisitam speciem figuræ* promi-
scuè in aliquo subjecto *supponunt*, tunc eo ipso *plus credunt* ac
veritati quadrat & dum *creaturis* aliquid *affingunt*, de quo
non *apodictice* asseverare possunt, quod illud creaturis *insit*,
hinc superstitionem committunt, dum tantum talia sibi ima-
ginantur, adeoque ex *imaginariis* principiis indubias, certas
& *demonstrativas veritates* proponere non erubescunt: hujus in-
dolis sunt principia *meterialia*, quæ finguntur *excavata*, *luci-
da*, *radiantia*, *teretia*, *tortuosa*, *hastata*, *hamosa*, *cuspidata* &c.
ubi frustranea erit excusatio, quando hæ opiniones in dubium
vocantur, quasi contra principia disputandum non sit: et-
enim si *principia* sunt fœtus ludentis & petulantis *phantasiæ*,
quis ita *credulus* fuerit, ut illas *speculationes*, quæ ex ejusmodi
imaginationibus ortum traxerunt, pro seriosis & utilibus
demonstrationibus atque *veritatibus* æstimet! & ejusmodi theo-
ria quæ super talem arenam ædificata est, facile corruit. &
magnam ruinam patitur, dum in eadem *superflua* creduntur,
& *incerta* pro certis supponuntur, unde *superstitio* emergit: ita
ejusdem census est theoria de *secretione humorum*, quæ hac
proportione & relatione *figurarum* in humoribus sive particulis
& poris secretoriorum organorum nititur.

§. VI.

Non exigui valoris *superstitio* medica *theoretica* est, quan-
do *animæ humanæ* jus & *potestas movendi corpus* denegatur ex il-
la *persuasione*, quia anima *incorporea*, adeoque nobilior spiri-
tus est, qui tantum circa *abstractiones* versatur, neque *crassum*
& *crudum* corpus citra *violationem dignitatis* suæ movere debet

aut

aut poteſt: hinc ſæpe *altius* de anima judicatur, cum viciſſim multis modis demonſtrari poſſit, quod omnino *anima corpus* ſuum, quod inhabitat, *moveat:* neque adeo *magni* ponderis *illa* ratio eſt, quaſi *propterea anima corpus movere* nequeat quia *incorporea* exiſtit: nam *antiqua* illa traditio, quaſi inter *corporeum* & *incorporeum* nullum commercium detur, à *veritate* perquam diſtat: & licet *incorporeum* ſubjectum aliud *corporeum* non per *contactum phyſicum* offendat, aggrediatur & amplectatur tamen exinde *non ſequitur*, quaſi incorporeum cum corporeo *plane non* conuenire poſſit, medium enim per quod principium *incorporeum* in ſubjectum *corporeum* operatur, ita eſt *diſpoſitum*, ut *ex illo* egredi & *in hoc* progredi commode valeat, quod præcipuè de *Motu* dictum ſit: ſed quis ita *ſuperſtitioſe* de anima judicaverit, quaſi illa tantum circa *ſiblimiores* operationes verſetur & corporis ſui *integritati* inhærere & invigilare non debeat! cum *ipſa* ſit *propter corpus* & *hoc* ſit propter *animam:* ecquis negare poterit *commercium animæ* cum *corpore* in motibus *voluntariis* & communione *patheticarum*, commotionum cum motibus *vitalibus!* quanti vero valoris ſint *argumenta*, quia anima de *corpore* ſuo non *cogitat*, quia *arbitrarie* motus internos *imminuere*, *augere* & mutare non poteſt, quia ſæpe *pernicioſæ* operationes deprehenduntur, ergo motus *vitales* ab *anima* non adminiſtrantur, judicet cui placuerit: interea negari non poteſt juxta *communem* hypotheſin quod *ſpiritus* animales ab *anima* impelli debeant, quod *anima* hos ſpiritus *proportionate*, accurate & exacte *dirigere* debeat, quod tamen de *hoc actu anima non cogitet*, quod anima *hos motus* non poſſit ſecundum *nutum*, *beneplacitum* & arbitrium ſuum immutare, quod interdum ex *hiſce motibus ſiniſtri* effectus & eventus prodeant: inde ſane aperte liquet, quod hæ conſiderationes non bene *conveniant*, quoniam ex *falſo* fundamento & principio fluunt: adeoque pro *ſuperſtitione* æſtimamus, quando tam acriter animæ *energia in corpus* humanum & œconomiam *vitalem* adminiſtranda, *denegatur*, quia eſt *anima*, quia eſt *cogitans*, quia eſt *incorporea*, quia non omnia *ſecundum voluntatem* ſuam in corpore

pore operari poteſt; quibus animadverſionibus occaſio præbetur *altius* de anima ſentiendi, aut *talia* ipſi *affingendi*, quam *veritati* reſpondet, cum potius per ejusmodi aſſerta *animæ* capacitates & *activitates imminuantur*, infringantur & proſcindantur, cum contra *œconomiæ animali* longe magis *congrua* ſit aſſertio, quod *anima rationalis* ſuum *corpus moveat* & dirigat, ac quidem corpus *ſe ipſum* per divinam *voluntatem* & *vires* à Deo ipſi *conceſſas* actuare & dirigere debeat: an non in ejusmodi *ultimæ* claſſis *opinionibus* & traditionibus *ſuperſtitiones* quædam hæreant, dum *admiratio Dei* in *falſis* qualitatibus *animæ* & *corporis* inſtituitur, facile judicare licet.

§. VII.

Cum in præcedentibus illius *intricati* & ſcandaloſi fermè objecti & ſubjecti, nimirum *Motus* mentionem fecerimus, qui illud *medium* eſt, *per quod anima* cum *ſuo corpore* commercium habet, ita in mentem mox incidit, quomodo ipſa *diſquiſitio phyſico-medica Motus* diverſis ſonticis *ſuperſtitionibus* inquinata ſit: *quid* motus ſit & *phyſici* & *medici* valde ambigunt, interim utrique ſine motus *conſortio* parum explicare & *demonſtrare* poſſunt; quare optandum eſſet, ut in motus Theoria *clariores* & *ſolidiores* animadverſiones & propoſitiones conſtarent: inter alias vero de motu obvias aſſertiones nobis *illa* non parum *ſuperſtitioni* favere videtur, quando ipſe *motus eſſentialiter materialis* eſſe declaratur, aut quando pro *principali qualitate*, proprie & proxime *materiæ* competente, æſtimatur; hinc in familia & *genealogia motus* utplurimum *vires materiæ* & *corporum* perorantur, inde innotuerunt illæ opiniones, motum eſſe certam *vim*, certum *niſum* à *Deo materiæ* inditum, è *materia* expirantem, aut certam *facultatem* per *voluntatem Dei materiæ* in & adhærentem: cum itaque à motu tantæ alterationes & *mutationes* pendeant, *motus* vero ex proſapia *materiæ* derivatur, hinc animus plurimorum ad *materias* trahitur, inde oriuntur *confuſiones* inter *agens*, *actum*, *effectum* & *patiens*: hinc illæ perverſæ *cauſarum complicationes*, ut *actus & ſucceſſius* ſub certis *directionibus* & ſalutaribus deſtinationibus comprehenſi,

for-

fortuitis, *turbulentis*, *confusis*, *accidentalibus*, merè noxiis & absolutè *præternaturalibus* processibus adscribantur: non quidem de eo jam disceptamus, quanti *ponderis* sit illud argumentum *immaterialitati* motus oppositum, quasi motus *extra materiam* concipi non possit, cum tamen *idem fatum* premat considerationem motus *in materia*, ut æque minus quisquam de *motu* qua tali *in materia* aliquid crasse concipere queat, ac de *motu extra materiam concipere* integrum est: neque *illud* argumentum motum quoad *essentiam materialem* reddere poterit, alias *Deus*, *angeli*, *spiritus*, *anima*, quia cum *materia* congrediuntur & *in materiam operantur*, *materiales* essent & per consequens *nihil immateriale* deprehenderetur: minime enim pro essentia *materiali* motus militat assertio, quia motus in & *cum materia conjunctus* observatur, aut quia motus *in materia* evidentiora phænomena prodit, *ergo* motus est materialis, qualis conclusio *logice* æstimata *falsa & inadæquata* est: & hæc ipsa opinio de motu *superstitionem* olet, dum perperam *materiæ tales* facultates adscribuntur, quæ *ipsi minime* propriæ sunt, sed quæ materiis iterum ex illa *persuasione* imputantur, quasi *Deus voluerit* aut potuerit *motum materialem* & materiis *proprium* efficere; inde evenit, ut nonnulli *sapientiam Dei* ex *falso* principio admirentur & venerentur; imo hinc mirum esse non potest, cur ex ejusmodi *superstitiosis* opinionibus aliæ aniles *traditiones* oriantur, velut si *motus* est *materialis*, *cogitatio* vero est *motus*, ergo *cogitatio* est *materialis*: aut si motus est materialis, intellectus vero & ratio est motus, ergo *capacitas intelligendi* & rationem exercendi cadit *in materiam*: & quæ variæ aliæ *parallelæ* conclusiones ex *eodem fonte* passim profluunt, quas singulas recensere neque tempus neque propositum nostrum permittit, cum tantum *præsentis* considerationis atque thematis *brevem* delineationem suppeditare placuerit.

§. VIII.

Huic *præmissæ* disquisitioni mox ad latus ponimus aliam, quæ *superstitionum* medicarum numerum auget & quæ non multum à præcedente distat; videlicet in *communi* schola *physicorum*

corum & medicorum *materiæ* attribuitur qualitas quod sit *activa* & *se ipsam moveat*, quod facultatem habeat *aliquid producendi*, quod *tota essentia* ab eadem discrepat, hinc *vires materiarum* tam *mirifice* deprædicantur, inde *sapientia divina* in admiratio-nem ducitur, quod *materiæ tantam* potestatem concesserit; exinde innotuerunt illæ *formulæ* loquendi, quod *materiæ* ha-beant *nisum*, *renisum*, *repugnantiam*, *tendentiam*, quod *omne gra-ve* tendat deorsum & ad centrum terræ, quod materiæ sit *in-ditus* & *concreatus motus* & pro *salvanda* tali assertione denuo inclaruit *provocatio ad Deum*, quasi hic *voluerit*, uti *potuit*, ma-teriam esse *activam*, quasi omnis materia per potestatem & voluntatem dei habeat *vires motrices:* ast cum motus *non sit* materia, sed sit *aliud quid*, quam materia & materia vicissim non sit motus, tunc ferme nihil aliud *superest* pro adumbran-da & *coloranda* illa assertione, quasi *materia* habeat motum *proprium*, quam *Deum hoc ita voluisse* & hinc facile inclarescit *superstitio*, qua Deo *plus* imputatur & de eodem plus creditur, quam quidem vel *demonstrari* potest, ac alias *revelatum* est: nos *materiam* principalius *mere passivam* esse scimus & *motus aliun-de* materiæ *supervenire* vix dubitamus, id quod, si proposi-tum nostrum permitteret ac inferret facilè demonstrare pos-semus: ex hac enim assertione, quod *materia per se* sit *activa*, promanarunt multæ *confusæ* & obscuræ opiniones, è quibus principalis illa est persuasio, quæ è schola Cartesii præcipue prodiit, quod animalia *viva* sint *automata:* hinc plurimæ *ra-tionales directiones* & *finalium* respectuum necessariæ conside-rationes *evilescunt*, proinde *illæ qualitates* quæ ad causam *imma-terialem* spectant, confunduntur cum animadversio-nibus *physicis*, adeoque philosophia *moralis* cum *naturali* male commiscetur, cum tamen quælibet *distinctè* tractata & applicata in *Theoria medica* non *leves* aut exiguas utilitates promittat: multum enim præjudicat & *indoli motus* & *energiæ principiorum immateralium moventium*, si *materiis* facultas *motus* generandi & producendi adscribitur, inde illorum principio-rum *dignitas* minuitur, quando in iisdem *illæ vires* non ex-

plo-

plorantur, agnoſcuntur & inculcantur, quæ *in iisdem* obſervantur & cum quibus *Deus eadem* inſtruxit, quod *primario* eſſe debeant principia *moventia*; contra vero *materiæ plus* imputatur & in eadem æſtimatur, quam quidem ullo modo & ſolida ac evidenti ratione probari & demonſtrari poteſt: & tale hyperorama *ſuperſtitionibus* medicis *theoreticis* accenſemus, quod propterea aliqua *emendatione* indiget, quo veritates medicæ meliori *ordine*, *nexu*, *fundamento*, *diſcretione*, *perſpicuitate* & *utilitate* gaudeant atque fulgeant: ita fiet ut magis innoteſcat *quid* ſit *motus*, *quidve materia*, quid ſit *agere*, quidve *pati*.

§. IX.

Medicis Superſtitionibus porro annumeranda eſt confuſa & *obſcura Theoria de Natura humana*, quando vel *incognita* quædam principia pro *natura* declarantur, vel quando paulo magis *conſpicuis* ſubjectis illæ *functiones*, *naturæ* competentes, adſignatur, quæ tamen cum illorum *facultatibus nullo* modo *conveniunt*: quid quæſo *Archeus* aliud eſt, quam tale *idolum*, *ſpectrum* & *phaſma*, quod *naturam* præſentare debet, de quo nulla evidentia & *certitudo* conſtat, *quid* ſit, *an* ſit, quid *poſſit*, *unde* ſit, *ubi* ſit & *quomodo* ab aliis principiis *differat*, & niſi indicaretur quod Archeus *naturam præſentare* debeat, ſane hæc theoria naturæ nil niſi *glaucoma* eſſet: interim multi hunc *incognitum* Deum, aut rectius hoc *vanum idolum* venerantur, eidemque *miras* facultates adſcribunt, cum alias *non entium*, ſicut *Archeus* eſt, *nulla* dentur *prædicata*: quare ad minimum Archeus denotat illud principium, quod naturam *repræſentare* debet, quod vero medici *ignorant*, quale fit, unde ne *communi* & ſimplici *Naturæ* nomine id exprimant, *Archeum* nominant: ſicut ſuperſtitioſi *ethnici verum Deum* ſub multiplici perverſa *notione* & *figura* venerantur: non minus ſubinde evidentem *ſuperſtitionem* olet, quando diverſis *partibus*, diverſi *directores* aut *peculiares* naturæ aſſignantur, quæ tantum cum *certis denominationibus* exornantur, interim parum ſubinde curatur, an eidem etiam *realia* & *exiſtentialia* ſubjecta, an tantum *entia rationis* & chimæræ ſint: interea talia principia in

theo-

theoria medica supponuntur, *finguntur*, creduntur & propagantur, cum tamen nil nisi *umbra rationis* & lusus atque *foetus phantasiæ* existant: ejusdem *furfuris* est *triplex* illa *anima*, quæ in *philosophica* & *medica* schola declamatur, è quibus animabus, *rationalis existentia* sua se comprobat, *vegetativa* vero & *sensitiva spuriam* phantasiæ & imaginationis sobolem constituunt: interea eruditi *tot animas* venerantur & *cæco* animo credunt, quasi *Deus tres animas* creaverit easdemque *tantis viribus* instruxerit, quæ tamen è nudo *præjudicio* excogitatæ sunt: exinde prodit *falsus* atque *superstitiosus* cultus *divinus*, dum iterum *plus* Deo *attribuitur* ac quidem *revelatio* & *lumen rationis* credere permittit: exinde enim oriuntur *tot* animarum ac operationum in *vivis* subjectis occurrentium *confusiones*, ut quod *rationi* adsignandum esset, *alteri* cuidam obscuræ causæ adscribatur & ita *in infinitum* veritas opprimatur: hisce sententiis annumeranda est *antiquorum* traditio de *calido innato*, quod *naturæ* vices supplere debet, quod pro *Sacro* velut ente celebratum prostat & idem significare debet ac principium *vitale*: etenim dum *vita* sese cum *calore naturali* manifestat, sub quo *conservatio* & *augmentatio naturalis* procedit, hinc *calorem* aut sic dictum *calidum naturale* innatum pro *principio vitali* declarabant & sub hac *crassa ignorantia* & *confusione* apertam *superstitionem* committebant, dum *attributa*, adjuncta, facultates & *consecutiones* pro *causa principali* æstimant & divulgant.

§. X.

Et *quanta* non *Superstitio* premit *iocosam* illam Theoriam de *Spiritibus*, sive *vitalibus*, sive *animalibus* sive *aliis*: ita enim ex illo *præjudicio*, quod *anima* nullum *immediatum* commercium habeat cum *corpore*, ejusmodi entia *finguntur* animæque subjiciuntur, quibus uti ipsa debeat, quando corpus suum movere contendit: quare hisce spiritibus tam *miraculosæ* facultates imputantur, ut vel leviter attendenti animo mox compareat, quantæ *fabulæ* cum iisdem *spiritibus* ludantur: inde prodiit *superstitio*, quod hisce *non entibus* adscribatur facul-

 cul-

cultas *movendi* & quod magis eſt, facultas functiones *vitales* adminiſtrandi & tam extreme *corruptibile* corpus *conſervandi* & à putredine præſervaudi, tot *inimicas* cauſas *diverſæ* qualitatis, eſſentiæ & efficaciæ ſubjugandi, *condigne* tractandi & expugnandi &c. ut merito quisquam percontari debeat, *unde* hisce *ſpiritibus* tanta notitia & *ſapientia:* neque quidem *ullius valoris* eſt horum ſpirituum *exiſtentiam* ex certis *allegoriis* probare, propterea que eosdem cum variis *denominationibus* ſive *ſucci* nervei, ſive liquidi nervei, ſive *Gignatum* (uti *Daniel Major eosdem in diſputatione de ærumnis gigantum* v ocavit) ſive *fluidi* nervei *ætherei* &c. exornare: cum *ſimpliciſſima* illa ſit demonſtratio, quod ſpirituum *parentes* ſint *præjudicium* & *ſuperſtitio:* ſi enim anima *incorporea* corpus *immediatè* movere non poteſt, quodnam erit *medium* per quod *anima ſpiritus corporeos* movere & impellere deberet: nonne ex hoc errore prodit *recurſus in infinitum*, cum tamen viciſſim *infallibile* ſit phænomenon, quod *anima* omnino *poteſtatem* habeat movendi *corpus! ſuperſtitio* itaque eſt, quando *negatur*, quod anima corpus movere poſſit, hinc accumulatio ſuperſtitionum eſt, quando per *luſum phantaſiæ* ſupponuntur & obtruduntur ejusmodi *vicarii* actores animæ, quorum tamen *exiſtentia nulla* eſt; quare *vanitate* & ſterilitate plena eſt tota *theoria* de *Spiritibus* medica, quæ ſub *ſpecioſo* titulo & ſplendida *aſſimilatione* omni tamen *ſolido* fundamento deſtituta exiſtit, qualis *character* merito ad *ſuperſtitiones* applicari poteſt: nam quæſo! credere *materias*, quæ dicuntur *Spiritus* & illas *activas*, ex *anima* primum *impulſum* recipientes eundemque poſtea *dirigentes*, continuantes & *rationabiliter* applicantes, cum animæ *moralibus* & *patheticis* commotionibus *conſentientes*, ad *animæ* nutum & *arbitrium* in *voluntariis* motibus operantes, adeoque de *intellectu* participantes, quæ tamen nullo alio modo demonſtrari poſſunt, quid *aliud* quam *ſuperſtitio* & quidem non levis & ſubtilis, ſed *craſſa* atque *palpabilis*, quæ propterea in *vera* & *rationali* theoria omni ſtudio *evitanda*, eſt: & quis non erubeſcat *Deo* imputare velle, quaſi ipſe ejusmodi Spiritus *creaverit*, quos petulans

phan-

phantasia excogitavit, unde tanto magis illi *crassam* superstitionem committunt, qui *existentiam* Spirituum *è divina* revelatione evincere & demonstrare audent.

§. XI.

Præter hactenus commemorata Superstitionum medicarum theoreticarum specimina, quoad *fundamentales* suas considerationes perlustrata, merito adhuc annotari debet illa *confusa* corporis humani explicatio, quasi hoc *tantis viribus* præditum sit, quibus *se ipsum* in variis *morbidis* afflictionibus & motuum vitalium *alterationibus*, corrigere, *emendare*, meliorare & *curare* possit & id quidem per potestatem & *voluntatem divinam*, vel secundum stylum loquendi & communem errorem atque grande asylum physicum, quasi *materia* sit *activa*, aut quasi motus sit *essentialis materiæ* proprietas etenim cum per rationem sanam neque concipi, neque demonstrari queat, quo *materia* in genere *per se* movere possit, hinc *proh dolor* voluntas Dei talibus opinionibus & traditionibus *patrocinari* debet: ast quis quæso citra credulitatem, præjudicium & præcipitantiam concipere & hariolari poterit, quod corpus *læsum se ipsum reparare* valeat! nullum sane in *tota rerum universitate parallelum* phænomenon occurrit, quod corpus *destructum* atque læsum *sibi ipsi* succurrere queat, nisi interdum è *rarissimis* & *accidentalibus* effectibus atque eventibus *tale* specimen allegari possit, quomodo *turbulenti* motus *salutarium* finium atque effectuum *causam* subministraverint: sed quis non facile agnoscat, quod hæc exempla ad tot *numerosissimas* curationes morborum *spontaneas*, horumque *processus* plane non *applicari* possint: ecquis non facile per simplicem rationem convinci poterit, quam *contraria* & aures atque animum offendens sit assertio, quod corpus *destructum* & in illis qualitatibus, quibus se ipsum reparare deberet, *læsum*, nihilominus *se ipsum* curet, licet in tota rerum narura nullum *tale* exemplar occurrat, quod tale subjectum, quod *violatum* & læsum est capacitatem habeat, *se ipsum emendandi*, unde in communi rerum naturalium cursu contingit, ut subjecta *læsa*

alte-

alterius auxilio & ab extra superveniente *directorio* indigeant: *læsum* enim *reparare* velle, involvit per sanam rationem *notitiam læsionis*, cognitionem *methodi*, qua læsio reparari debeat, intellectum *mediorum* & adminiculorum, quibuscum læsio reparanda est & scientificam atque *rationalem* capacitatem *applicandi* hæc *media* ad illum proportionatum *finem*, qui *reparationi* læsionis competit: has singulas vero læsionum curationum *essentiales* & *necessarias* qualitates *illi* corpori, etiam nolentes, imputare debent, qui asserunt, quod *corpus se ipsum* curare possit: quoniam vero *nulla ratione* demonstrari potest, quomodo per vires & *ordinem naturæ* possibile sit, quod *corpus talibus* qualitatibus instructum existat, hinc nihil aliud nisi illud *ultimum refugium* superest, quod *Deus hæc ita fieri voluerit* & has esse *leges divinas:* quasi res optime acta sit, quando tales paralogismi & naturali ordini *contrarii* effectus *divinæ* voluntati ludicre imputantur, tali ratione cum *voluntate* Dei ludere velle *religioni* ducimus: etenim cum in tota rerum natura subjecta *læsa amiserint* qualitatem, quæ ad illorum *integritatem* præsentem spectant, quomodo quæso eadem subjecta possideant *peregrinam* & *extraordinariam* qualitatem, qua se ipsæ sine *alterius directione* meliorare & à *læsione liberare* queant: & secundum has considerationes *breviter* tantum delineatas atque propositas declaravimus, *quo jure* talem assertionem *superstitionibus* medicis theoreticis annumeremus.

§. XII.

Eximia & ridicula Superstitio est, quæ in *Theoria* & *Pathologia Vermium* deprehenditur, quales speculationes passim in physicis æque ac medicis contemplationibus atque tractationibus occurrunt: quod enim ipsa *cariosa* & *verminosa* talia theoremata attinet, tunc sane in aprico est, quanta voluptate *phantasia* cum vermiculis modo *caudatis*, modo *capitatis*, in *semine* & *sangvine* obviis versetur & quam *jocosæ* theoriæ *generationis animalis* & *morborum* fingantur: ubi utplurimum in hoc negotio res ita

succe-

ſuccedit, ac cum *ſuperſtitioſis* & *timidis* hominibus, qui tot *ſpectra* metuunt, eademque *toties* comſpexiſſe commemorant, qualia tamen *alii*, qui neque *ita* ſuperſtitioſi, neque ita timidi ſunt, *vix facile* obſervant: ita utplurimum illi, quorum *phantaſia* cum *vermibus* oppleta eſt, *ubique* vermiculos ſibi *imaginantur*, quos tamen *alii* à *ſuperſtitione* & *præjudicioſa* tali opinione atque imaginatione *liberi* rariſſime reperiunt & conſpiciunt: quo loco tamen minime negamus, quod *ex accidenti* in ejusmodi liquorem *fermentativo* & *putrefactorio* motui valde obnoxium, quando aliquandiu *liberiori aëri* expoſitus fuit, vermiculi inſinuentur, qui tamen deinde ſæpe & perperam ex *ſuperſtitione eſſentialibus horum* liquorum qualitatibus & principiis annumerantur, indeque è falſo tali *fundamento* varia falſa *theoremata* conficiuntur atque in theoria *phyſica* atque *medica* declamantur: neque etiam negamus quod *ſerminia* vermium cum *impuro* cibo & potu ingerantur & quod in *impuris ſuccis* ex eiusmodi ſeminiis vermiculi generentur, qui tamen minimè *ad eſſentiam* mixtionis animalis referendi ſunt: neque etiam hoc negamus, quod *interdum* varii vermes in *diverſis* corporis animalis partibus & regionibus inveniantur, propterea tamen illi vermes minime *eſſentialem* partem corporis animalis *conſtituunt*: illud vero etiam ſubinde negari non poteſt, quod *non omnes* hiſtoriolæ, quæ *de vermibus* talibus recenſentur, *veritati* reſpondeant, ſed quod *multi* paſſim vermes è *phantaſia* & *ſuperſtitione* generentur: quidni itaque *fœda ſuperſtitio* fuerit, ex ejusmodi *rarioribus* & *accidentalibus* vermium obſervationibus mox ad *generalem* quandam ætiologiam confugere velle: *phantaſia* quidem tales contemplationes & inventiones admiratur, ſed ipſa ſerioſa & *venerabilis veritas* à jocoſis & *comicis* talibus explicationibus abhorret & tales ſpeculationes utplurimum otioſis, ſterilibus & curioſis laboribus committit, neque de eo contenta eſt, quando tantum *externi* ſenſus atque phantaſia ſaturantur: ſi itaque in talia ſubjecta *cardo*, *forma* & genuina ratio alicujus negotii & actus *vitalis* conjicitur, quorum tamen conſtitutio *longe alterius* indolis

exi-

existit, quidni in tali theoria committatur *superstitio*, ubi *plus* creditur, aut ubi tam *ridiculæ phantasiæ* pro *indubio* fundamento agnoscuntur, quam quidem & ratio attenta & solida observatio permittit: quis enim credat *Deum voluisse*, quo sangvis, sperma &c. *è vermiculis* consistat, ob illam causam, quoniam microsophi & microscopi gloriantur, quod in hisce humoribus vermes conspexerint: hinc iterum Deo *longe aliud* quid imputatur, ac quidem *ipse actu* præstitit, quare sub tali deductione hanc Theoriam de vermibus addita quadam limitatione *superstitioni* medicæ adsignavimus.

§. XIII.

Ecquis fusius enarret illas superstitiones, quæ ex *antiquitate* passim & sparsim *posteritatis* animos occuparunt, sicut obsoleta theoria de *spermate deciduo* testatur, quasi à *qualibet* singulari corporis humani parte tale *seminium* secedat & decidat, quod in spermatis *colluvie* coacervatum, denique ad *totum hominem* constituendum contribuat, ut quodlibet seminium *speciem* suæ partis proferat; sed quis hanc traditionem pro veritate agnoscat? quis credat quod tale seminium *deciduum* detur, quod partium *singularium* species in tale seminium sit *concentrata*, quod secundum partes *figuram*, *numerum*, *nexum* &c. tale exactum seminium decidat &c. &c. unde prudentiores posteritatis animi hisce *fabulosis* opinionibus vix patientes aures præbent, cum facilè inclarescat, quam *frustra* in tam sontico *generationis* actu talia supponantur & quam perverse ordini *divino* hæc imputentur, quasi Deus hæc ita constituerit, quæ *phantasia* sibi præfigurat: similis superstitiosa opinio in negotio *generationis* occurrit, quando nonnulli ad mentèm *Paracelsi* adstruunt, quasi in semine humano prima humani corporis *lineamenta* aut rudimenta, sive *ideæ figurativæ* lateant, quæ in subsidium *difficilioris* illius conceptus supponuntur, quando per rationes *physicas* & *mechanicas* demonstrari non potest, quomodo è primo quodam *puncto* tam elegans, formosum & proportionatum corpus *formari* & strui queat, eapropter præcoci pruritu *tales ideæ* finguntur & *suppo-*

nun-

nuntur: exinde elucescit, quomodo è crasso quodam *præjudicio* tales *icones* humani *semini* affingantur: æque ac in seminibus *vegetabilium* per merum *phantasiæ lusum* species effiguratæ & quasi *integræ* arbores, frutices ac herbæ delineatæ supponuntur, quibuscum reliquam *germinationem* & illius subjecti augmentationem adumbrare quidam contendunt; cum non nisi *stamina* quædam aut filamenta in *nonnullis* seminibus observentur, quæ tamen minime figuram illam *specificam* illius vegetabilis subjecti continent, sed tantum *prima* rudimenta pro *radicibus* construendis subministrant, ac in ovo gallinaceo in micula illa prolifica, filamenta conspicua minime pullum gallinaceum præsentant, sed tantum prima *indistincta* rudimenta pro *vasis sangviferis* suppeditant: quando itaque ex ejusmodi *obscuris* filamentis, quæ in continuante construtione & generatione ad *diversas* species formandas applicari possunt, *ideæ* tales effinguntur, quid aliud talis opinio *& imaginatio* pariat, quam sordidam *superstitionem*: quod vero tales traditiones superstitionum classi annumerari mereantur, exinde inclarescit, quod *simplex* atque *alius ordo divinus* cum ejusmodi figmentis & imaginationibus humanis confundatur, cum nulla *necessitas* postulet, quo seminibus talis *figurata* idea, *speciem* hujus subjecti repræsentans, inexistat, quoniam *reliquiis* generationis & germinationis processus in hisce suppositis *rudimentis* & lineamentis *parum* emolumenti invenit: dum itaque *citra* ullam *rationem* tales ideæ creduntur & supponuntur, *ordo* vero generationis longe *simplicior* & *sincerior* est, hinc vix facile talia theoremata notam *superstitionis* evitare poterunt.

§. XIV.

Inter alias *Superstitiones* medicas *theoreticas* notari porro debet, illa traditio quæ circa *vitæ* explicationem vulgo circumvolat, quasi *vita animalis* ab aliqua *balsamica* substantia corporis, partibus *solidis* & *fluidis* intermixta, pendeat, quæ opinio ex illa *analogia* ortum traxit, quoniam *nonnulla* subjecta *balsamica* corpus animale à *putredine* arcent, hinc conser-

 vatio-

vationem corporis *vitalem* cum *physica* nonnulli *confundentes* judicant, quod *vita* nitatur tali subtili *balsamatione* corporis, ob quam nulla *putredo* invadere valeat: error vero hæret in *confusione* conservationis corporis: *alia* enim est *conservatio* corporis quæ competit *illis usibus* & applicationibus, quibus corpus *functionibus humanis*, animalibus, *vitalibus* & naturalibus subeundis quadrat; ast *tales* qualitates à conservatione *physica* & balsamatione corporis expectari minime debent, interea tamen ex *antiqua* quadam opinione *nonnulli* credunt, quasi subtilis talis *Balsamus* corpori inexistat, cum tamen sub *motuum* vitalium concursu hic suppositus Balsamus longe *minimam* vim habeat: dum vero de subjecto quodam, cujus *existentia nulla* est, id creditur & supponitur, quod vitam constituat & subinde ordo & modus vitæ longe *alterius indolis* existit, hinc traditio talis de vita perversa superstitionem olet: in hanc classem pertinet *pomposa* & altisona vitæ definitio quam *Paracelsus de vita longa Lib. 1. c. 1. Lib. 4. c. 7. & Nat. rer. Lib. 4.* proponit: Das Leben des Menschen ist nichts anders / dann ein astralischer Balsam / eine balsamische impression, ein himmlisches unsichtbares Feuer / eine eingeschlossene Lufft und ein eindringender Saltz-Geist. Ejusdem valoris est vulgaris traditio *allegorica*, quod *sangvis* sit *thesaurus vitæ*, quasi in sanguinem *reposita* sit vita, quæ *ex eodem* in *reliquum* corpus *effluat*: inde sanguini tanquam subjecto admodum *corruptibili* frustra attribuitur, quod vitam *contineat*; cum rectius vita in comparatione & *relatione* ad sanguinem sit *adventitia* qualitas, per quam *ipse sangvis* à corruptione *arcetur*: & licet de reliquo sanguis pro motibus *vitalibus* necessarium sit *subjectum*, tamen propterea nimis præcipitatum esset assertum quod *in sanguine*, tanquam in thesauro, hæreat *vita*, quæ metaphorica & *allegorica* sententia propterea *aliquid* superstitionis involvit, sicut non raro ejusmodi *superstitiones* cum *allegoriis* exornantur: hac ipsa vero traditione creditur, quod sanguini vita *inexistat*, quæ declaratio tamen nullo *distincto* & *evidenti* conceptu prædita, sed ita *obscura* est, ut *aliæ* superstitiones

nes vulgo esse deprehenduntur: & quid dicamus de *communi* illa opinione, qua *sanguinis spirituascentia* declamatur: haud enim *difficile* est, quin hæc sententia superstitionibus accenseri queat; etenim quando sanguinis spirituascentia allegatur, tunc *idem est* ac si dicatur, quod sanguini inexistant ejusmodi materiæ *spirituosæ motrices*, quæ vulgo sub *Spirituum* appellatione deprædicantur, quorum in præcedentibus mentio facta fuit, *quantæ* vero superstitiones cum ejusmodi spiritibus committantur, non modo superius quadantenus demonstratum fuit, sed tota theoria medica facile testatur: ita enim de tali spirituascentia medici *plus sperant* meliusque sentiunt, ac quidem *simplex ratio* & *observatio* credere permittit: nam *materialis* talis spirituascentia sive *salinæ* sive *sulphureæ* indolis sit, plus ad *destructionem*, quam *conservationem* mixtionis animalis contribuit: ni denuo supponatur, quod eadem spirituascentia motum *vitalem* tam fluidarum quam solidarum partium *adjuvet:* ubi minime negamus, quod illa motum sic dictum *intestinum* & *dissolutorium*, sed non *exquisite* vitalem promoveat: hinc ejusmodi qualitati sanguinis tales qualitates attribuuntur, quæ alias *ordini* naturæ *repugnant*, adeoque *attributa materialium* & *immaterialium* subjectorum *confunduntur*, qualis confusio propterea in classem *superstitionis* medicæ incidit.

§. XV.

Et quis singulas *theoreticas Superstitiones* medicas enarret, cum illarum numerus immensus sit, sicut hactenus *aliquot cardinalia* specimina talium superstitionum proposuimus: sed priusquam nonnullas practicas superstitiones recenseamus adhuc præcedentibus famosam illam superstitionem, quæ circa *Incantationis* titulum occurrit, adjungemus: non quidem ita *absolutè* omnem incantationem negamus, *eximium* tamen illius numerum *Superstitioni* adscribimus: quid quæso *usitatius* est, quam morbos *corruptos*, *complicatos*, *anomalicos*, *confusos*, *mixtos*, *incongruos*, ex *hæreditate* interdum natos, *incantationibus* adjudicare: quot non pathemata è *mensium* negotio prodeuntia, cum *vermibus* complicata, ex *animi*

pathe-

pathematibus genita, fascinationibus & *supra naturalibus* viribus adsignantur? quid quod non raro sub hoc pallio stupendæ energiæ, eximia ignorantia, sub hac pelle leonis nonnunquam abjectus & scabiosus asinus latet: unde nonnunquam *simplicissimæ* causæ *naturales* pro *dæmoniacis* potestatibus venditantur: propterea vero *non valet* consequentia, quod *omnes* causæ sint *naturales* & *nullæ* dentur supranaturales, quoniam commercium *virium* supra naturalium cum naturalibus adeo penitus negari haud potest: sed dum tam *fugitivè* citra ullam adhibitam *prudentem* quorundam effectuum inquisitionem & *sufficientem* indagationem atque *comparationem* fascinationes accusantur, quid aliud hoc est, quam crassa & cœca superstitio, quando *timida*, otiosa & impatientia ingenia mox ad hoc *phasma* & spectrum provocant & ita præter ullam rationem tam *horridam* causam & energiam expavescunt, adeoque interdum *propriam suam umbram metuunt* & aversantur, i.e. causas & influxus *naturales* pro *supranaturalibus* æstimant, hinc superstitionem cum superstitione & per Beelzebub principem dæmoniorum ejiciunt dæmonia, i.e. varias *superstitiosas curationes* in usum trahunt, ut ex uno *peccato theoretico* multa alia peccata velut *incredulitas*, *diffidentia*, *dubitatio*, *suspicio*, *desperatio*, *tentatio*, &c. generentur: & talis superstitio tam in *morbis infantum*, quam *adultorum* passim viget, quacum interdum reliqua inscitia & imperitia occultatur: & si paulo curatius *vires* & *aberrationes animæ humanæ* perquirerentur, sine dubio tunc inculpatæ & accusatæ fascinationes paulo *infrequentius* occurrent: sed dum *energia animæ* in corpus *otiosius* indagatur, aut ob *alias steriles* speculationes plane obliteratur, mirum vix esse potest, cur ex ejusmodi *subtilibus* theoriis tam *crassæ* superstitiones oriantur: etenim si *materiarum* vires *motrices* evilescunt & *subtilitates physicæ* ad explicanda diversa phænomena *non quadrant*, tunc nonnulli ita *contumacis*, *duræ*, *diræ* & *refractariæ* indolis sunt, ut lubentius *ad diabolum* confugiant & provocent, quam ad *animam humanam*, quoniam hujus *commercium* cum *corpore* in theoria physica adeo *exosum*

est,

est, ut facilius *diabolo* locum concedant in classe causarum & concursuum ad *alterandum corpus* animale, quam *animæ humanæ:* hinc ille paralogismus innotuit, quod *anima* non possit movere *corpus*, quia inter *immateriale* & *materiale* non datur commercium: ast *diabolo* conceditur in casibus *extraordinariis*, quod *corpora* alterare possit, licet *ordinariè anima* & *corpus* animale humanum cohabitent: quanta vero in hisce opinionibus hæreat superstitio, facile sane inclarescit: neque quidem in *hodiernis* ævis ejusmodi superstitiones vigent quin ipse *Hippocrates* suo tempore tam *ludicram supranaturalium* virium accusationem reprehendit, quando de *morbo Sacro* dicit, quod homines omissis naturalibus causis ita præcipitanter ad *divinas* confugiant: quare mox in initio *Libr. de Morb. Sacr.* dicit: *Morbus sacer naturam habet, quam etiam reliqui morbi, unde fit; homines vero naturam & causam ejus divinam esse putarunt præ inexperientia & admiratione, propterea quod reliquis morbis nulla re similis est; & per inopiam quidem quod non cognoscunt, divinitas ipsi conservatur, per abundantiam vero & parabilem modum sanationis medentur: exolvuntur enim aut expiationibus aut incantamentis: si vero propter admirationem divinus censetur, multi morbi sacri erunt, & non unus*: paulo post pergit: *cæterum qui primi hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi esse videntur, quales etiam nunc sunt magi & expiatores & circulatores & quidam arrogantes, qui se vehementer pios esse simulant & amplius quid scire: hi itaq; consilii ac mentis inopiæ obvelantes ac prætexentes divinitatem, quam nihil haberent, quod exhibitum prodesset, ut ne manifeste fieret ipsorum ignorantia, sacram hanc affectionem esse pronunciarunt & rationibus idoneis collectis curationem constituerunt sibi ipsis securam expiamenta offerentes & incantamenta:* quo loco Senex superstitionem antiquorum, quæ cum superstitione posteritatis convenit, eximie & egregiè delineavit.

§. XVI.

Proxima consideratio ducit nos ad *alteram* thematis nostri evolutionem, licet in *priori* parte *adhuc variæ* & multæ species

cies superstitionum medicarum indicari queant: placet itaque nunc *nonnullas Superstitiones* significare, quæ in *Praxi medica*, sub *specie* rationalis medendi methodi, occurrere solent: haud tamen nobis animus est *longa* serie *remedia* superstitiosa commemorare, qualis labor in spissum opus excresceret, quare in præsente *altera* animadversione iterum *brevitati* studere cogitamus: mox vero in limine hujus practicæ disquisitionis superstitionib9 annumeremus communem curam pro *longævitate* concilianda per varia experimenta usitatam, quasi *remediis* virtus illa *inexistat*, quod vitam longam *efficiant*, cum tamen *communis usus* atque observatio doceat, quomodo illi homines, qui ad seram senectutem pervenerunt, non modo *rarius* ægrotaverint, sed & infrequentius *medicamenta* usurpaverint: unde nobis illud *paradoxon* arridet, quod homines *multum* & *multis medicis* & *medicamentis* obtemperantes, *raro longam vitam* nanciscantur & vicissim non modo in *adversa* valetudine *confirmentur*, sed & ad *prœmaturam* mortem præparentur: cuicunque enim œconomia *vitæ* exactè constat, ille non facile sibi persuadere poterit, quod *unum remedium tot* viribus & *virtutibus* præditum esse possit, quibus *omnibus* vitæ requisitis satisfacere queat: & cum ad vitam ante omnia requiratur vegeta *activitas*, quam *vulgo*, sub nomine *virium* salutare solent, deinde *organorum* perpetua *aptitudo*, porro *fluidarum* partium congrua *mobilitas* & *solidarum* justa *flexilitas*, præterea *se* & *excretionum* conveniens, sufficiens & constans *successus*, ut & *ingestorum* legitima *tractatio* & debita *applicatio*, nec non omnium functionum *animalium*, *vitalium*, *naturalium* & *moralium harmonia*, quis quæso ita *credulus* sit, ut de hoc aut alio *remedio* cogitet, quasi *omnibus* hisce circumstantiis satisfacere queat: si itaque asseritur, *aloen*, *belleborum*, *myrrham*, *oleum*, *balnea*, *inunctiones*, *vinum*, *aquam* &c. longævitatem conciliare, quis est, cui in tali assertione superstitio non cognita fiat? quamvis enim singula hæc adminicula *aliquid utilitatis* pro *vita* & *sanitate* afferant, quis vero adeo *superfluè* credat, quasi illa *unicè* & *per se* vitam

longam

longam causentur: & cum primario dies & vita hominis ab *altiori* directorio pendeant, tamen ad longævitatem *plures* qualitates pertinent, ac vulgo illis adminiculis adesse solent, quæ ad longævitatem secundum diversam hominum opinionem & persuasionem commendantur: exinde etiam facile elucescit, quod *talia* prædicata, quæ de *medicamentis vitam* promittunt, velut *Mercurius vitæ, aurum vitæ, oleum vitæ, pulvis vitæ, plus* ferant in *titulo*, quam in *effectu*, aut ad minimum hoc ornatu non *universales*, sed *restrictas* utilitates promittant, uti non nisi per superstitionem ex ejusmodi *particularibus*, aliquando etiam non *contemnendis* remediis, *universalia* finguntur.

§. XVII.

Præterea *Superstitiosis* curationibus annumeramus *vulgarem* præparationem corporis per *universalia*, quando *promiscue* in multis morbis præmittuntur tales evacuationes, quæ non nisi *specialibus* causis atque circumstantiis respondent: inde contingit ut sæpe curationes inchoentur cum *vomitoriis, purgationibus, VSnibus* &c. deinde vero continuentur cum *specialioribus* indicationibus & remediis: haud vero propterea *universales* tales evacuationes *absolutè* improbamus, quin potius testamur, quod *interdum* ejusmodi *excretiones* pro *meliori* diversorum morborum curatione cum maximo emolumento *præmittantur:* id tamen *superstitionis* maculam haud declinat, aut abstergit, quando hisce *universalibus* imputatur, quasi morbos mox in *prima* generatione *jugulent*, unde sub hac *persuasione* multi *confestim* ad hæc medicamina confugiunt, sed utplurimum affectus adeo *corrumpunt*, ut difficillimus labor sit, quo tantum *hæc corruptio emendetur*, ut nihil de reliqua *methodica* morbi curatione dicamus: quicunque itaque sub spe *generalioris* præparationis confestim universalia talia *promiscuè* usurpant, superstitionem committunt, dum cœca quadam *credulitate* vulgares illas opiniones amplectuntur & *plus* de talibus universalibus sperant & promittunt, quam impetrant & conspiciunt: haud vero nobis hoc loco sermo est de *empirica* & ple-

& plebeja purgationum, vomitionum, sudationum, venæ sectionum, scarificationum, vesicatoriorum &c. commendatione, qualis *apertam* superstitionem prodit, dum *fatui* & vani homines sub *qualicunque* morbosa perceptione, mox ad ejusmodi evacuationes *confugiunt*: interim id magis *vitiosum* nobis videtur, quando de medicæ artis incremento, honore & certitudine magis *solliciti*, idem committunt & *universalibus* talibus remediis *tantam* fidem & fiduciam largiuntur, quasi illa ita *indiscretim* quorumvis morborum radices extirpare adjuvent: *Seorsim* vero apprehensionem & *reprehensionem* meretur illa *vulgaris* superstitio, quæ cum *V. Sne* committitur, ad quam sæpe *cæco* cum pruritu, tamquam ad *Sacram anchoram* multi *promiscue* confugiunt; inde etiam plebeja illa traditio & superstitio innotuit, daß die erste Aderläße vor den Todt helffe: eapropter nonnulli superstitiosi & creduli homines V. Snem in *minori* morbo, ad cujus *præoccupationem* tamen omnino quadraret, negligunt & ad *graviorem* reservant: sicut vero superstitio est, quando nonnulli in omni ferme morbo *confestim* V. Snem ordinant, sub illa persuasione, quo *cor* ventilent, daß man dem Hertzen Lufft mache/ ita etiam eximia vicissim superstitio est, quando quidam in *alterum extremum* ruunt, omnemque V. Snis usum *metuunt*, aversantur, *fugiunt &* interdicunt, sub illo *prætextu* ac persuasione, quasi vel *bonus atque* laudabilis sanguis subtrahatur, vel simul *vires & spiritus vitales* educantur, vel membra *tremula & visus debilis* atque obscurus reddatur, man bekomme schwache Glieder/ zittern in Gliedern/ und blöde Augen davon/ quales *traditiones*, quibus non nunquam *medici* auscultant & adhærent, omnino *de familia superstitionum* sunt.

§. XVIII.

Superstitionis macula subinde etiam illæ traditiones infectæ sunt, quando aliis universalibus remediis, quæ sub nomine *Panacearum* circumferuntur, tam *stupendæ* & portentosæ qualitates adscribuntur, quasi *omnibus* aut *pluribus* morbis percuran-

curandis satisfaciant, cum tamen non modo multi morbi *in genere* quoad *causas* suas discrepent, sed etiam *singulatim* considerati morbi diversis causis nitantur, ut hic valeat illud, quod unius rei plures possint esse causæ: quis vero jam existimet, quod *talia* universalia, aut *omnibus morbis* aut *singulis causis* satisfacere queant? & cum hæc difficultas facile comprehenditur, hinc pro *conservanda* fama talium Panacearum variæ traditiones, æque *superstitiosæ* in subsidium ducuntur, quasi talia remedia *cor roborent, vires augeant*, robur corporis confirment, *Spiritus* reficiat corpus cum *balsamica* qualitate imprægnent, *putredinem* avertant & nescias quid aliud efficiant; quales virtutes propterea ita *finguntur*, ne fama talium panacearum aliquod dispendium patiatur, inde *obscurum* per æque obscurum proponitur: propterea tamen ejusmodi remediis *non omnes* virtus denegatur, sed tantum *illa universalis* utilitas in dubium vocatur: tale remedium *febrifugum* possidere gloriatur Kergerus, quod *omnibus febribus* citra respectum speciei, temporis &c. *promiscue* mederi debet, quod merito sub considerationem ducit: *Celeberr. Stahlius disp. de præparatione corporis therapeutica* §. 43. & quot non quæso passim circumferuntur *arcana* remedia certis *familiis* usitata, aut ab iisdem *appellationem* nacta, quæ ad *omnia* morborum generacommendantur, adeoque *cœco ausu* indiscretin ad hibentur ac per ludicram superstitionem divulgantur, quid quod aliquando prudentibus artificibus contingit, ut ipsorum *utilia* & laudabilia remedia *præter* eorum *intentionem* nimis *late* extendantur, & si *ubique* expectatos & *desideratos* effectus haud præstant exinde perperam *rejiciuntur*; de qua *abusiva* tamen remediorum appllicatione & inde nota superstitione latius hoc loco differere minime lubet: deplorandum omnino est, quod inter ipsos medicos superstitiosæ tales remediorum *extensiones* vigeant: ejusdem indolis sunt remedia *prognostica* sive ita dicti pulveres vitæ & necis, qualia remedia morbos *decidere* debent, an ad *bonum* aut *malum* eventum tendant, quibus ex nuda superstitione talis eximia & *mystica* virtus imputatur, quasi *extemporanea* quadam efficacia ita *subito*

peri-

periculosos morborum eventus *eo usque alterare* valeant, quo confestim *melioratio* consequatur; quæ mutatio majori admiratione digna est, quam, quod quid in talibus casibus citius & facilius evenire potest, si talia remedia deteriorem morbi statum post se trahunt; sic itaque ejusmodi qualitates, quæ de *eventu* alicujus morbi *decisionem* facere debent, sed quæ eo ipso *digniori* & altiori causæ competunt, subjectis *materialibus* aut ita dictis *remediis* imputantur, quidni in tali traditione superstitionem hærere quisquam agnoscat: inde etiam contingit, ut homines talia remedia plus æstiment atque attendant, quam ipsum benignissimum *Deum* hujusque directionem & benedictionem: *conf. Bohnius de offic. med. dupl. p. I. c. 6. p. 139.*

§. XIX.

Curationes illæ *famosæ* inter medicos valde usitatæ, *cordis præservationi* dicatæ, multis etiam modis superstitiosæ existunt: *fundamentum* harum curationum non quidem *vanum* est, videlicet quod *cor* tam *celebris* & in œconomia *vitali pretiosa* pars sit, hinc multi in eo *cardinem curæ* positum esse conjiciunt, quo modo *cor præservetur:* inde innotuerunt *cor roborantia* & *cardiaca* remedia, alii *venenum* à corde fugare omni studio annituntur, nonnulli cor *præmunire* contendunt, ne contagium ad cor relabatur, man müsse das Hertz verwahren/ das Hertz stärcken: sed cum *nulla* talia adminicula in penu & *potestate artis* sint, quibus cum proprie & directe talis *intentio* in *actum* duci queat, hinc persuasiones tales communiter *vanæ*, *plebejæ* & *superstitiosæ* existunt: etenim quamvis talia remedia in Therapiæ suppellectili reperirentur, tunc sane in *plurimis* morbis hæc *indicatio* radicem & *formam* mali non attingerent, ut tantum ex superstitiosa & *cæca* æstimatione cordis talia remedia adhiberentur: *similis* vanitas atque *superstitio* occurrit sæpe in usu remediorum *pretiosorum* & *auro*, *argento*, *margaritis* aliisque *gemmis* paratorum, hinc tot species *cordiales*, *lætificantes*, tot bezoardica *solaria lunaria* similiaque medicamenta deprædican-

cantur: & cum vulgo hæc metalla *nobilia atque* gemmæ in magna *existimatione* & *pretio* civili constituta sint, hinc utplurimum per superstitionem concluditur, quod eximias virtutes *medicas* possidere debeant: cum tamen usus & observatio doceant, quam unquam *speciales* & singulares effectus *salutares* cum remediis *simplicissimis* impetrati sint, & quanta vulgo *persuasio* pretiosorum remediorum usum comitetur: hinc evenit ut speratos illos effectus medicos non medicamentum *pretiosum* sed firma *opinio* & *imaginatio* patientis invitaverit; unde non nisi ex *superstitione* hisce remediis virtutes *cardiales analepticæ nervinæ* imputantur: quicunque enim sibi non *firmiter* persuadent, quod margaritæ &c. has virtutes possideant, illis conchæ præp. oc. cancr. *easdem* ferme virtutes exhibebunt: porro *superstitionis* macula notata est *illa opinio*, quasi medicamenta *per se* vim medicam & *salutarem* habeant, cum tamen vis illa *medicatrix* utplurimnm è *nobiliori* & altiori causa pendeat: quod enim communiter medicamenta non *ex* & *per se* effectus *medicamentosos* producant, sed quod *naturæ* humana *per* & *propter* remedia illa *utplurimum* operetur, quæ ad corporis *conservationem* spectant, latiori & curatiori studio exposuit *D. D. Præses in Disquisitione medica de medicamentorum modo operandi in corpore vivo:* dum vero multi adeo *superstitiosè* credunt, quasi remedia tantis viribus prædita sint, hinc evenit, ut modo satis sæpe *superfluè* & *præmature* medicamenta obtrudantur, sed & ut celebres curationes per *expectationem* & *abstinentiam* oblivioni tradantur, & sæpe *natura* præter necessitatem & utilitatem cum *artificiosis* methodis & medicamentis *obruatur:* exinde cum magno etiam damno curationes *spontaneæ* sive *autocratia* naturæ obliterantur, in *sola* remedia *fiducia* conjicitur, variaque *empirica* medendi ratio increbescit, eo ipso vero *rationalis* medendi methodus magis *obscuratur.*

§. XX.

Dum vero de *medicamentis*, tanquam de *instrumentis* medi-

medici artificis nobis ſermo eſt, ſita brevibus in eadem conſideratione adhuc nonnulla in medium proferre & perpendere lubet, quid ſuperſtionis in commendatione remediorum reperiatur: aſt quamvis hujus animadverſionis *D. D. Præſes diſputatione de dubiis vexatis materiæ medicæ* mentionem fecerit, tamen quædam hoc loco pro *emendatione* materiæ medicæ repetenda ſunt: & ita ſane *materia medica* ſuperſtitionibus talibus turget & abundat, quando ex vanis quibusdam *opinionibus* & *perſuaſionibus* diverſis ſubjectis *miræ* qualitates *affinguntur: generalis* omnino ſuperſtitio eſt, quando *omnibus* ſubjectis rerum naturalium virtus *medica* adſcribitur: inde nonnulli colligunt & concludunt, quia Deus *omnia* ſubjecta *certis viribus* & qualitatibus inſtruxit, ergo *medicas* etiam facultates habere debent: hæc ipſa *vitioſa* & *præcipitata* argumentatio præcipue in *vegetabilis* regni commendatione adhibetur, hinc *præmature* quidam concludunt, quia omnes herbulæ *certis qualitatibus* pollent, ergo *medicam* illis virtutem ineſſe, quaſi Deus *omnes herbas* pro *uſibus medicis* deſtinaverit, aut quaſi *præter* uſus *medicos* non *alii* dentur, quos ejusmodi vegetabilia promovere queant: deinde craſſa ſuperſtitio eſt, ſi *pulmonibus vulpis* virtus in morbis *pulmonum*, ſi inteſtinis lupi efficacia in colica, ſi *teſtibus* animalium laſcivorum facultas contra *ſterilitatem* ſi *cervo* vis *antidotalis*, ſi *ungulæ alcis* virtus *antepileptica*, ſi *ſanguini humano* eadem utilitas adverſus epilepſiam &c. &c. imputatur, quibus *encomiis*, ſi horum *fundamenta* examinantur & eruuntur, communiter craſſa *ſuperſtitio* adhæret, ubi ex plebeja *aſſimilatione* & allegoria confeſtim *medicæ* virtutes inveniuntur & ſupponuntur: & quantæ non vulgo laudes de *lapidibus pretioſis* deprædicantur, quod v. g. *magnatum* gratiam concilient, quod *proſperos* rerum ſucceſſus cauſentur, quod *hilaritate* promoveant &c. ita ut quilibet *prudens* vir ſatis multam *induſtriam* adhibere debeat, ne *inopinato* in tales ſuperſtitiones incedat & conſentiat: & quid dicamus de illis *characteriſmis* & *ſignaturis* plantarum,

tarum, quantum in hoc negotio *phantasia* luxuriet & super-
stitio operosa sit, facile liquet, dum ad diversos morbos sa-
tis multa remedia commendantur ex eodem *assimilationis* fun-
damento, quasi admodum *rationalis* sit assertio, quia hoc
vel illud remedium quoad *externam* quandam *figuræ* parita-
tem cum hac vel alia *parte* convenit, ergo *hujus partis morbis* mederi debet, ubi utplurimum μετὰ πολλῆς φαντασίας hæc assimilatio instituit: de reliquo candide confitemur quod ubique in *materiæ medicæ* tractatione magna *circumspectione* opus sit, ne quisquam cum aliquali *superstitione* inficiatur: etenim superstitiones adeo in hoc studio *abundant*, ut vix quisquam in eodem pedem promoveat, ni talem superstitionem offendat atque calcitret.

XXI.

Et quid dicamus de *illa* remediorum commendatione, qua secundum diversitatem *influxus siderei* iisdem ad opinionem *Paracelsi*, *Carrichteri*, *Thurneiseri*, *Cardelucii*, *Hiebneri*, *Schlegelii* variæ eximiæ *virtutes* adscribuntur, & *tali titulo* in materia medica deprædicantur, ubi inter alia subjecta hoc loco tantum ad *illas vanitates* provocamus quæ decollectione radicis pœoniæ proferuntur; an non in tam *subtili* plantarum aliarumque naturalium rerum disquisitione immensæ & multæ superstitiones occurrant, facile judicare licebit: etenim quando nonnulli desiderant, quod hæc vel illa species in hac vel illa domo, hoc vel alio signo hoc vel alio gradu, anni, planetæ, Ecclicæ colligi debeat, quæ quæso in tali desiderio, *ratio*, quæ *experientia*, quodnam rationale *fundamentum?* quodsi quidam ad usum, observationem & *experientiam* provocent, tunc facile liquebit, *quanti valoris* talis experientia existat, & an non cum *Chiromantis* & *Geonantis* paria fata subeat: inde facilè judicare licet, quantis superstitionibus hæc theoria *astrologica* & *meteorica* immersa sit, & quomodo *hæ superstitiosæ* remediorum æstimationes iterum à *rationali* medendi methodo seducant, & ad *fœdam* & cæcam *empiriam* invitent; minime vero

de *eo phænomeno* nobis ſermo eſt, quod *diverſæ* vegetabilium ſpecies ſecundum *differentiam anni*, prout vel minus *ſucculentæ* & *maturæ* ſunt, nunc magis nunc minus *efficaces* & utiles exiſtant, ſed de eo tantum judicamus, quomodo *myſtici* illi *influxus* materiales ſiderei ſecundum *communem* ſuam theoriam propoſiti nuda ſuperſtitione nitantur: ſiquidem homines ſibi tantum tales virtutes *perſuadent*, neque per *ingenuam* experientiam probare & ſufficienter teſtari poſſunt, in quo *ratio à priori* abſolute deficit: ejusdem furfuris eſt *cura magnetica*, quæ per *allegoriam* hoc nomine ſalutatur, quaſi illius ratio & modus fiendi *æque obſcurus* ſit ac magnetis *operandi modus* unde non quidem neceſſe eſt, quo ſemper magneticas compoſitiones medicas magnes ingredietur, ſufficit interdum vetuſta felis, aut annoſus ſcabioſus canis, aut emeritus porcus, aut famoſa uſnea, inde conficiuntur remedia *ſtupendorum* encomiorum, prout *Crollius in Baſol. chym.* tale unguentum magneticum deſcribit, de quo *Mappius in diſp. de remediis ſuperſtitioſis inſignioribus dicit: nos miſſis aliis Crollianam* (loquitur enim de compoſitione unguenti magnetici, hujusque formula) *quæ parum aut nihil ſuperſtitionis prætermiſiſſe videtur, ſaltim examinabimus:* brevibus tantum hoc loco tanquam in theſi indicamus, quod *utplurimum magneticis* talibus ſplendidis & ſpecioſis artificiis *non parum* ſuperſtitionis inexiſtat: uti traditiones de *pinguedine humana* de *corio humano*, de *uſnea cranii* humani, de *Spiritu microcoſmi*, de *mumia* facile ſub involucro ſuperſtitionis obvelatæ deprehenduntur.

§. XXII.

Vix aliam cenſuram de poteſtatibus *Mumialibus* ferre poſſumus, ubi merito cum *Garmanno* conſentimus, qui de *Mirac. Mort. Lib. 1. tit. 2. §. 29.* dicit: *magnetiſmus mumialis otioſi cerebri commentum eſt, è lacunis Paracelſivis hauſtum prognatumque* etenim ſub virtutibus *mumialibus* craſſa ignorantia & *ſuperſtitio*

tio occultatur, ita ut qui *nihil* dicunt, & de *mumialibus* potestatibus dicunt, *idem* ferme & sæpe dicant: *terribile* enim mumiæ nomen mox *cœcam* quandam *venerationem* in *credulis* & *superstitiosis* animis excitat; unde *vana* ingenia *mira* dixisse sibi persuadent, quando *mumiales energias*, accusarunt: ita etiam curæ *sympathetica* & per *transplantationem* institutæ sæpe simili superstitione nituntur, hinc homines *plebeji* mox ad tales curas confugiunt & ex iisdem promptam & *miraculosam* liberationem à sua afflictione expectant, in quarum curarum effectu sæpe *phantasia* & *imaginatio plurimum* totius negotii absolvit, inde evenit ut *legitimus* harum curarum usus in *pravum abusum* & abjectam superstitionem rapiatur; & quot ac quantæ non sæpe excitantur superstitiones cum *signaturis formularum* præscriptarum, ut si interdum *ingredientia parum* utilitatis promittunt, tamen *splendor* & *pompa subscriptionis* hominum animos alliciat: quæ non porro fœdæ superstitiones committuntur, cum *periaptis*, *characteribus sigillis*, *amuletis* &c. quæ ab aliis peculiari studio atque proposito demonstratæ sunt *conf. Casp. Rejes Camp. Elys. quæst. jucund. qu. 23. Mappii disp. de remediis superstitiosis insignioribus Welsihii disp. de superstitiosa morborum cura: Deusingii disqis. de morborum quorundam superstitiosa origine ac curatione: Roberti disp. de superstitione:* quot non superstitiones in *uromantia* occurrunt, ubi citra ullum *fundamentum* interdum sub *prætextu* observationis & *empiriæ* cœco quodam ausu *certi effectus* & *eventus* prædicantur, qui raro hisce præsagiis respondent: superstitio est, quæ committitur cum *imparitate* pilularum & guttularum assumendarum, cum intermixtione *foliorum* auri in pulveres, mixturas: superstitio est quando *pulvilli pulsibus* & *cordis* regioni apponuntur, sub spe & promissione quod *imediate* vires, cor *Spiritus* reficiant: superstitio est *garrulitate* & portentosis suis promissionibus sibi *fiduciam* ægrotantium conciliant, ut hi ex solo *medici adspectu* quasi restitutos se profiteantur, in quo errore mulierculæ & qui hisce placere gestiunt hærent, super-

perstitio sæpe latet in nimis *copiosa* remediorum ingestione, quæ cum illa enunciatione proditur: viel hilfft viel: & *quantus campus* superstitionum medico-practicarum patet, è quibus tantum *aliquot specimina* allegare placuit: sufficiant itaque hæc *speciminis* loco protulisse, quare pedem hic sistimus. Deumque rogamus quo Medicinam indies ab ejusmodi mendis & nævis purget & reliquas *rationales* operationes sua gratia comitetur, cui propterea etiam nostram oppellam & reliquos nostros conatus humillime consecramus.

FINIS.

